

4. Grice, H.P. (1975) 'Logic and conversation', in Cole, P. and Morgan, J. Syntax and Semantics, vol. 3 Speech Acts (New York, Academic Press), pp. 41–58
5. Montgomery, M. (1995) An Introduction to Language and Society (London, Rutledge)
6. Sacks, H., Schegloff, E. and Jefferson, G. (1974) 'A simple systematic for the organization of turn-taking for conversation', Language Schiffrin, D. (1987)

SHODMONQUL SALOM SHE'RIYATIDA ISHQ TALQINI

Ismigul Sobirova,

Qo'qon DU O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy o'zbek adabiyotining yorqin namoyandalaridan biri Shodmonqul Salom she'riyatidagi ishq talqini, xususan ilohiy ishq manzaralari tahlil qilingan. Ijodkor she'rlaridagi ilohiy ishqning badiiy talqini, Allohga murojaat shakllari, o'ziga xos badiiy timsollar, tasavvufiy qarashlar va ramziy ifodalar yoritilgan. Shodmonqul Salom she'riyatidagi ilohiy ishq talqinining o'ziga xosligi, mumtoz adabiyot an'analari bilan uyg'unligi hamda zamonaviy she'riyatda tutgan o'rni ochib berilgan.

Kalit so'zlar: ilohiy ishq, tasavvuf, ramziylik, badiiy timsollar, ilohiy yor, mumtoz an'alar, zamonaviy she'riyat.

Аннотация: В данной статье анализируется интерпретация любви, в частности божественной любви, в поэзии Шодмонкула Салома, одного из ярких представителей современной узбекской литературы. Рассматривается художественная интерпретация божественной любви в стихах автора, формы обращения к Богу, своеобразные художественные образы, суфийские взгляды и символические выражения. Раскрывается своеобразие интерпретации божественной любви в поэзии Шодмонкула Салома, ее гармония с традициями классической литературы и место в современной поэзии.

Ключевые слова: божественная любовь, суфизм, символизм, художественные образы, божественный возлюбленный, классические традиции, современная поэзия.

Abstract: This article analyzes the interpretation of love, particularly divine love, in the poetry of Shodmonqul Salom, one of the prominent representatives of modern Uzbek literature. The artistic interpretation of divine love in the author's poems, forms of addressing God, unique artistic images, Sufi views, and symbolic expressions are examined. The article reveals the uniqueness of the interpretation of divine love in Shodmonqul Salom's poetry, its harmony with the traditions of classical literature, and its place in modern poetry.

Keywords: divine love, Sufism, symbolism, artistic images, divine beloved, classical traditions, modern poetry.

XXI asr o'zbek adabiyotida Shodmonqul Salom ijodi o'zining falsafiy teranlik, ma'aviy-ma'rifiy jihatdan boylik va eng muhimi, ilohiy ishq talqinini zamonaviy ifoda shakllari bilan uyg'unlashtira olgan fenomen sifatida alohida o'rin tutadi. Hozirgi davr she'riyatida ko'proq insoniy muhabbat, hayotiy ishq mavzulari etakchilik qilayotgan bir paytda, Shodmonqul Salom she'riyatida ilohiy ishq tarannumi ustivor ahamiyat kasb etishi, uning ijodini mumtoz adabiyot an'analari bilan bog'lovchi muhim jihat hisoblanadi.

Ilohiy ishq talqini Sharq falsafiy-tasavvufiy adabiyotining eng muhim va murakkab masalalaridan biri bo'lib, Alisher Navoiy, Ahmad Yassaviy, Boborahim Mashrab singari mumtoz ijodkorlar she'riyatida o'zining yuksak ifodalarini topgan. Shodmonqul Salom esa ilohiy ishq mavzusini zamonaviy adabiyotga olib kirish orqali an'analarni davom ettirish bilan birga, uni yangicha talqin va ifoda shakllari bilan boyitdi.

Mazkur tadqiqotda Shodmonqul Salom she'riyatida ilohiy ishqning qay tarzda ifoda etilgani, ijodkor she'rlarida Allohga munosabat qanday aks etgani, bu muhabbatning qanday badiiy vositalar orqali ochib berilgani va bu talqinning o'ziga xos jihatlari yoritiladi.

Shodmonqul Salom she'riyatida ilohiy ishq Allohga bo'lgan cheksiz muhabbat, Uni tanish, Unga intilish, Uning bilan muloqot qilish, Uning sifatlarini anglash ishtiyoqi sifatida namoyon bo'ladi. Shoirning "Men seni, Egam, sevaman" she'rida ilohiy ishqning eng go'zal namunasi aks etgan:

Men seni, Egam, sevaman,
Ayt, nima qilay?
Sensiz yo'l yo'q oldimda,
Qayga boray?
Seni o'ylab, seni izlab,
Goh yig'lay, goh kulay.
Meni ham senday sevuvchi,
Bormi, bilay? [1: 320]

Bu misralarda lirik qahramon o'z Rabbiga bo'lgan muhabbatini to'g'ridan-to'g'ri e'tirof etmoqda. "Egam" so'zi orqali Allohga murojaat qilgan shoir, Undan boshqa panoh yo'qligini, hayot yo'lining Unga olib borishini ta'kidlamoqda. Shodmonqul Salom ilohiy ishqni anglash va izhor etish jarayonidagi quvonch va iztiroblarni "goh yig'lay, goh kulay" tarzida ifoda etgan. Shuningdek, "Meni ham senday sevuvchi, bormi, bilay?" misrasi orqali shoir Allohning o'z bandalariga bo'lgan muhabbatini ham nazarda tutmoqda.

Shodmonqul Salom she'rlarida Allohga murojaat qilishning turli shakllari mavjud. U Allohni "Egam", "Rabbim", "Yaratgan", "Xudoyim" kabi nomlar bilan

ataydi, ba'zan esa Unga "Sen" deb murojaat qilish orqali yaqinlik, samimiylilik hissini uyg'otadi:

Sen yagonasan, Sen ulug'san,
Sen barhayotsan, Sen muqaddassan.
Bilaman, hamma qudrat Seniki,
Buyuksan, mening Xudoyim, buyuksan!

Bu misralarda Allohning sifatlari ulug'lanmoqda. Allohga "Sen" deb murojaat qilish orqali shoir ilohiy zot bilan o'rtasidagi munosabatning samimiyligini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, "mening Xudoyim" iborasi orqali shaxsiy bog'lanishni ham ochib beradi.

Shodmonqul Salom she'riyatida ilohiy ishq ba'zan ramziy obrazlar, metaforalar va o'xshatishlar orqali ifoda etiladi. Uning quyidagi she'rlarida bunga misol topish mumkin:

Go'yo qalbim osmonida
Nur sochmasa, xira tun.
Ilohiy ishq quyoshimsan,
Sen bo'lmasang, zulmat kun.

Bu she'riy parchadagi "Ilohiy ishq quyoshimsan" metaforasi orqali Allohga bo'lgan muhabbatning yorug'lik, nur, hayotiylik baxsh etuvchi mohiyati namoyon bo'lgan. Shoir Allohga bo'lgan ishqni quyoshga o'xshatish orqali uning qalbiga ma'naviy nurlar taratishini ta'kidlamogda. "Sen bo'lmasang, zulmat kun" misrasi esa Allohsiz hayotning ma'naviy qorong'ulikka cho'mishini anglatadi.

Boshqa bir she'rda ijodkor ilohiy ishqqa intilishni suv va tashnalik ramzlari orqali ifodalaydi:

Men tashna ko'ngil, Sen hayot suvi,
Hayotimni yondirsang, hali kun botmay,
Kulgungni eshitsam, yuragim shoshib.
Ro'zamni ochsam-u tez tavba qilsam,
Oppoq xayoling-la saharlik qilsam...

Yoki bo'lmasam quyidagi misralarda:

Suvsizdirman, qaqrab botmoqdaman.
Bir tomchi rahmat, marhamat so'rab,
Ostonangda turib yolvormoqdaman.

Bu parchada lirik qahramon o'zini tashna ko'ngilga, Allohni esa hayot suviga o'xshatadi. Ilohiy ishq tashnalikka, Allohning inoyati esa bu tashnalikni qondiradigan suvga qiyoslanmoqda. "Ostonangda turib yolvormoqdaman" misrasi orqali esa shoir ilohiy dargohga bo'lgan intilishi, uning rahmatiga muhtojligini tasvirlaydi.

Shu ham ta'kidlab o'tish kerakki, ijodkor she'riyatida ilohiy ishq talqini bir qator o'ziga xos jihatlariga ega:

Shoir an'anaviy tasavvufiy mazmunni zamonaviy she'riy ifoda uslublari bilan uyg'unlashtiradi:

Bu zamon shovqinlari orasida
Ovozingni tinglayapman, Allohim.
Moddiyat girdobiga botgan chog'da
Ruhimni so'rayapman, Allohim.

Shoirning ilohiy ishq talqinida falsafiy-ma'rifiy mazmun ustuvor bo'lib, u orqali inson ma'naviy kamoloti g'oyasi ilgari suriladi:

Sen borsan, men borman,
Sen yo'qsan, men yo'qman.
Vujudim sendan nishona,
Ruhim senda makon topgan.[2: 256]

Bu misralarda shoir vahdat al-vujud (vujud birligi) falsafiy qarashini aks ettirmoqda. Insoniy vujudning Alloh nishonasi ekanligi va ruhning asl vatani Alloh dargohida ekanligi g'oyasi ifodalangan. Shodmonqul Salom she'riyatidagi ilohiy ishq talqini mumtoz adabiyot an'alarini davom ettirsa-da, zamonaviy she'riy shakl va uslublar bilan boyitilgan. Uning she'rlarida ilohiy ishq talqini zamonaviy inson qalbidagi kechinmalar, zamonaviy dunyoning muammolari va insonning ma'naviy izlanishlari kontekstida bayon etiladi.

XXI asr o'zbek she'riyatida insoniy muhabbat, hayotiy ishq mavzusi ustuvor ahamiyat kasb etayotgan bir paytda, Shodmonqul Salom she'riyatida ilohiy ishq talqinining etakchi o'rin tutishi adabiy hodisa sifatida e'tiborga molikdir. Bu o'ziga xoslik shoirning ma'naviy-estetik qarashlarini, falsafiy-tasavvufiy dunyoqarashini va mumtoz adabiyot an'alariga bo'lgan hurmatini namoyon etadi. Zamonaviy o'zbek she'riyatida Shodmonqul Salom ijodi orqali ilohiy ishq talqini moddiy qadriyatlar ustunlik qilayotgan, ma'naviy inqiroz xavfi mavjud bo'lgan zamonaviy dunyoda ma'naviy qadriyatlarni tiklash, inson ruhiyatini yuksaltirish, uni ilohiy mohiyatni anglashga yo'naltirish vazifasini bajaradi. Shoir she'rlarida zamonaviy inson qalbidagi ilohiy zotga bo'lgan ishqni tasvirlash orqali o'quvchini ham bu his-tuyg'ularni idrok etishga, ilohiy ishq mohiyatini anglashga undaydi.

Xulosa qilib aytganda, Shodmonqul Salom she'riyatida ilohiy ishq talqini ijodkorning falsafiy-tasavvufiy dunyoqarashi, ma'naviy-estetik qarashlari va mumtoz adabiyot an'alariga bo'lgan munosabatini namoyon etuvchi muhim badiiy hodisa sanaladi. Uning she'rlarida ilohiy ishq Allohga bo'lgan cheksiz muhabbat, Uni tanish, Unga intilish, Uning bilan muloqot qilish, Uning sifatlarini anglash ishtiyoqi sifatida gavdalanadi.

Ilohiy ishq talqini Shodmonqul Salom she'riyatini mumtoz adabiyot an'analari bilan bog'lovchi, shu bilan birga uni zamonaviy o'zbek adabiyotida o'ziga xos mavqega ega qiluvchi muhim jihat hisoblanadi. Uning she'rlarida ilohiy ishq

tasvirlari orqali zamonaviy dunyoda ma'naviy qadriyatlarni tiklash, ma'naviy-ma'rifiy tarbiyani yuksaltirish g'oyalari ilgari suriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Shodmonqul Salom. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Sharq, 2018. – 320 b.
2. Shodmonqul Salom. Ishq va iztirob. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2015. – 256 b.
3. Quronov D. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: Fan, 2007. – 268 b.
4. Yo'ldoshev Q. Adabiy tafakkur yangilanishi. – Toshkent: Fan, 2018. – 216 b.
5. Karomatov H. Qur'on va o'zbek adabiyoti. – Toshkent: Fan, 2010. – 242 b.
6. Bakirovna, K. Z. (2019). The Rhythm of the Literary Impact. *ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies*, 8(9), 58-67.
7. Qobilova, Z. (2024). ALISHER NAVOIY ADABIY MEROSINING OZARBAYJONDA O'RGANILISHI. *Hamkor konferensiyalar*, 1(1), 215-219.
9. Imomaliyeva, M. I. (2021, April). THE EVOLUTION OF METAPHORICAL MEANING. In *E-Conference Globe* (pp. 25-26).
10. Imomaliyeva, M. (2024). NODIRA MELODIES OF NAVOI. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 10, 121-123.
11. TURSUNOVA, N. (2025). ALISHER NAVOIY AN'ANALARINING MUQIMIY IJODIDAGI TAKOMILI. *Hamkor konferensiyalar*, 1(11), 260-263.
12. Tursunova, N. (2021). FOLKLORE MOTIVES IN MUKIMIY'S WORK. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS*, 2(09), 187-191.
13. Ikromjonovna, J. S. (2023). THE ROLE OF FOLK TALES AND EPIC MOTIVES IN THE POETRY OF USMAN AZIM. *Open Access Repository*, 9(4), 545-548
14. Ikromjonovna, J. S. (2023). PEYZAJNING IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK MOTIVNI ANGLATISHDAGI O'RNI. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1, 97-99.

MAKTABLARDA FONETIKA VA GRAFIKA O'QITISH USULLARI

Yo'ldasheva Sarvinoz Baxtiyor qizi
Jizzax davlat pedagogika universiteti
o'zbek tili va adabiyoti fakultet talabasi

Annotatsiya

Ushbu ishda maktablarda fonetika va grafika bo'yicha ta'lim berish jarayonining samaradorligini oshirishga qaratilgan usullar yoritilgan. Fonetika – nutq tovushlarini o'rganadigan tilshunoslik sohasi sifatida, talaffuz, urg'u, intonatsiya kabi elementlarni to'g'ri shakllantirishga xizmat qiladi. Grafika esa yozuvdagi harflar va ularning tovushlar bilan bog'liqligini o'rgatadi.